

De associatie tussen ouderlijke schema's, ouderschapservaringen en hechting bij tweejarige peuters

Band Ouders en Peuter Schema-Onderzoek (BOePS-onderzoek)

Jennie L. Alberti, Msc¹, Dr. Yvonne Bol¹, Dr. Audrey H. H. Merry², Prof. Dr. Hedwig J. A. van Bakel³

¹ Afdeling Klinische en Medische Psychologie, Zuyderland MC, Sittard-Geleen

² Zuyderland Academie, Zuyderland MC, Heerlen/Sittard-Geleen

³ Afdeling Tranzo, Tilburg School of Social and Behavioral Sciences, Tilburg University, Tilburg

Achtergrond onderzoek

De eerste twee levensjaren van een kind zijn een van de meest belangrijke periodes van de ontwikkeling. Hierin is het ontwikkelen van een band, ook wel hechting genoemd, met hun ouder/verzorger een van de belangrijkste mijlpalen. Ongeveer 60-70% van de jonge kinderen ontwikkelt een veilige hechtingsrelatie met hun ouder/verzorger. Een veilige hechting is van belangrijke, positieve invloed op de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen. Het opsporen van vroege voorspellers van hechting is daarom van groot belang. Twee van deze mogelijke vroege voorspellers van hechting zijn zogenaamde (disfunctionele) *schema's* van ouders en hun *ouderschapservaringen*.

Met schema's worden de opvattingen, emoties en houding ten aanzien van jezelf en de wereld om je heen bedoeld. Deze gebruik je (onbewust) om gebeurtenissen te interpreteren en er betekenis aan te geven. Dit beïnvloedt vervolgens weer je gevoelens en gedrag, waaronder ook opvoedgedrag bij ouders. Je kunt een schema zien als een soort bril waarmee iemand de wereld ziet. Schema's worden sterk bepaald door vroege ervaringen. Als deze ervaringen negatief zijn, kunnen er negatieve opvattingen ontstaan, dit worden disfunctionele schema's genoemd. In totaal zijn er 18 verschillende disfunctionele schema's die geclusterd zijn in vijf disfunctionele schemadomeinen, namelijk *onverbondenheid en afwijzing*, *verzwakte grenzen*, *gerichtheid op anderen*, *verzwakte autonomie/verzwakt functioneren*, *overmatige waakzaamheid en inhibitie*. Uit onderzoek bij volwassenen, adolescenten en zwangere vrouwen met hun (ongeboren) baby komt naar voren dat mensen met sterk aanwezige specifieke disfunctionele schemadomeinen een lagere kwaliteit van hechting laten zien.

Ouderschapservaringen zijn ervaringen, in het hier en nu en uit het verleden, die de ouder met zijn kind opdoet. Het zijn de verwachtingen en ideeën die de ouder over zijn kind heeft. Deze kunnen zowel positief zijn (je hebt vertrouwen in je kind, je haalt plezier uit jullie relatie) of negatief (er is weinig vertrouwen in je kind, jullie relatie levert vooral veel stress op). Positieve ouderschapservaringen zijn belangrijk voor een veilige hechtingsontwikkeling bij kinderen.

Dit is het eerste wetenschappelijke onderzoek dat het verband tussen disfunctionele schema's van ouders en hechting bij tweejarigen onderzocht heeft. In deze studie gingen we ervan uit dat tweejarige peuters een minder goede hechtingsontwikkeling laten zien, wanneer de disfunctionele schemadomeinen *onverbondenheid en afwijzing*, *verzwakte autonomie/verzwakt functioneren*, en *verzwakte grenzen* meer aanwezig zijn bij hun ouders. Verder is onderzocht wat de rol van ouderschapservaringen is, in het verband tussen ouderlijke schema's en de hechtingsontwikkeling bij peuters.

Hoe hebben we het onderzoek gedaan (deelnemers, meetinstrumenten, procedure)

Ouders die met hun tweejarig kind in de periode van juni 2018 tot juli 2019 door het consultatiebureau (Westelijke Mijnstreek, Limburg) voor een controleafspraak werden uitgenodigd, werden gevraagd om deel te nemen aan het BOePS-onderzoek. Ouders werden gevraagd een schemavragenlijst, een hechtingsvragenlijst en een ouderschapservaringenvragenlijst in een digitaal beveiligde omgeving in te vullen. De jeugdarts observeerde tijdens de controleafspraak de interactie tussen het kind en zijn/haar ouder en vulde op basis hiervan een vragenlijst in. Na deelname konden ouders die het onderzoek in zijn totaliteit afgerond hadden, een speelgoedknuffel ophalen bij het consultatiebureau als dank voor hun deelname.

Bij vragen of opmerkingen over deze samenvatting kunt u contact opnemen met mw. J. Alberti via het e-mailadres j.alberti@zuyderland.nl

Resultaten

Er hebben 136 (biologische) ouders deelgenomen, van wie 94% moeders. De uitkomsten van onze studie laten zien dat hoe hoger ouders scoren op specifieke disfunctionele schemadomeinen, hoe minder goed de hechting bij hun tweejarige kind ontwikkeld lijkt te zijn. Vooral hogere scores op het schemadomein *verzwakte autonomie/verzwakt functioneren* blijken verband te houden met een lagere hechtingsontwikkeling. Dit betreft ouders die zich sterk afhankelijk van een ander voelen en zich incompetent voelen om zelf wat te bereiken. Ook kunnen dit ouders zijn die zich erg kwetsbaar voelen voor ziekte en gevaar en snel het gevoel hebben te mislukken of het niet goed genoeg te doen. Juist deze ouders lijken met name peuters te hebben die een minder veilige hechtingsrelatie ontwikkelen. Echter, dit verband komt alleen naar voren bij de groep ouders die meer positieve ouderschapservaringen ervaren (ouderschapservaringen werken als een zogenaamde *moderator*). We moeten hierbij voorop stellen dat dit laatste een voorzichtige interpretatie betreft, gezien de onderzoeksgroepen na het maken van deze opdeling (minder positieve/meer positieve ouderschapservaringen) relatief klein waren.

De huidige resultaten komen overeen met eerder onderzoek bij volwassenen, adolescenten en moeders met hun baby. We kunnen deze resultaten onder andere verklaren doordat er vaak meer psychologische stress aanwezig is bij personen die meer disfunctionele schema's hebben. Door deze verhoogde stress is het vaak lastiger om je als ouder in te kunnen leven in je kind en na te gaan wat je kind nodig heeft, hetgeen een negatieve invloed heeft op de hechtingsontwikkeling.

In het huidig onderzoek laat vooral het schemadomein *verzwakte autonomie/verzwakt functioneren* een verband zien met hechting. Dit is een ander schemadomein dan vorige studies lieten zien. Dit kan verklaard worden door de ontwikkelingsfase van kinderen die in het BOePS-onderzoek centraal stonden. Tweejarigen zitten qua ontwikkeling in hun autonomie-fase. In deze fase leert een kind meer zelfstandig en onafhankelijk te functioneren en ontwikkelt het zelfvertrouwen en steeds meer eigenheid. Kinderen in deze fase doen een groot beroep op hun ouders als het gaat om het stellen van heldere en gepaste grenzen, en telkens weer flexibel en kalm blijven in het ouderschap. Juist deze vaardigheden lijken lastiger te zijn voor ouders die hoger scoren op het schemadomein *verzwakte autonomie/verzwakt functioneren*.

Dat we enkel een samenhang tussen disfunctionele schema's en hechting in de groep ouders met meer positieve ouderschapservaringen vinden, kunnen we verklaren vanuit het idee dat wanneer ouders meer negatieve ouderschapservaringen hebben met hun kind, zij ook meer psychologische stress in deze relatie zullen ervaren. Net zoals eerder genoemd wordt in dit geval kalm en doordacht opvoedgedrag laten zien een nog grotere uitdaging, hetgeen heel belangrijk is voor een goede hechtingsontwikkeling. Negatievere ouderschapservaringen lijken zó overheersend te werken, dat de meer of mindere aanwezigheid van disfunctionele schema's van ouders niet meer van invloed lijkt te zijn op de hechtingsontwikkeling bij peuters. Op deze manier is het aannemelijk dat meer negatieve ouderschapservaringen in het hier en nu een grotere invloed uitoefenen op de hechtingsontwikkeling bij tweejarigen dan interpersoonlijke ervaringen van ouders uit het verleden (disfunctionele schema's). Dit kan erop wijzen dat zorg gericht op hechtingsproblemen zich mogelijk vooral moeten focussen op de ervaringen en gedachten van ouders in het hier en nu, en minder op ervaringen uit het verleden (disfunctionele schema's). Echter, meer onderzoek is nodig om dit verder helder te krijgen.

Conclusie

Dit is de eerste studie die aantoonde dat ouderlijke schema's samenhangen met de hechtingsontwikkeling bij tweejarige kinderen. Vooral het schemadomein *verzwakte autonomie/verzwakt functioneren* blijkt hierin een belangrijke rol te spelen. Dit verband wordt vooral gezien bij ouders met meer positieve ouderschapservaringen. Toekomstig onderzoek kan er toe bijdragen dat kwetsbare gezinnen in een vroeger stadium gesignaleerd worden en ondersteuning aangereikt krijgen om grote ontwikkelingsproblemen bij jonge kinderen te voorkomen.